

PURVI.

Maz zināmi, neiepazīti

Purvi ir nozīmīga Latvijas ainavas sastāvdaļa un sastopami visā Latvijas teritorijā. Purvi aizņem aptuveni 5% teritorijas (platības ar kūdras slāni ir lielākas, ap 10%, taču ne visas uzskatāmas par purviem), bet tiem ir liela nozīme dabas daudzveidības saglabāšanā. Lielākie purvi ir valsts īpašums, tos apsaimnieko Dabas aizsardzības pārvalde vai AS "Latvijas valsts meži", mazie purvi bieži vien ir privātipašumā. Gandrīz visi augstie un pārejas purvi ir Eiropas un Latvijas aizsargājami biotopi.

Viss ūdens paliek turpat

"Austrumlatvijā ir vairāk purvu nekā Rietumlatvijā. Lieli masīvi ir Ziemeļaustrumlatvijā (Teiči, Lubāna mitrājs un citi), tad gar Igaunijas robežu ir lieli masīvi, Kurzemē Stiklu purvu apkārtnē, Ķemeru, Rietumu un austrumu purvi atšķiras gan pēc izskata, gan ar augu valsti," stāsta dabas eksperte Anete Pošiva-Bunkovska. Viņa skaidro, ka ir dažādas purva definīcijas. Fiziogēogrāfiskā izpratnē – vieta, kas pastāvīgi ir mitra un tajā krājas kūdra. Purvs kā biotops var būt zāļu, pārejas vai augstais.

"Visiem purviem kopīgais – tie ir mitri. Vēsturiski purvi aizņēmuši lielas teritorijas, jo tie ir veidojušies pēdējuslaikmetā reljefa pazeminājumos, kuros sākotnēji bija ūdenstilpes. Tās pamazām aizauga, un izveidojās purvi. Parasti purvs ietekmē hidroloģisko režīmu plašākā teritorijā. Lai iegūtu lauksaimniecības zemi un arī kūdru (sākotnēji – kurināmajam), cilvēki mēģinājuši nosusināt purvus. Jau 19. gadsimtā raka grāvjus lauksaimniecības zemēs, tad Latvijas brīvvalsts laikā sāka nosusināt mežus un purvus. Sekoja plaša padomju laika meliorācija, arī purvainajos mežos, lai palielinātu koksnes ražu. Šodien Latvijā nav neviena purva, kuru nebūtu skārusi meliorācija. Nosusinot mežus blakus purvam, tas ietekmē purvu, jo ātrāk noskrien ūdens. Purva būtība – viss ūdens, ko tas saņem, tur arī paliek, pamazām iztvaiko vai lēnām notek. Meliorācija ūdeni ātri novada. Hidroloģiskie monitoringi parāda, ka pēc lietus purvā ūdens līmenis strauji paceļas un tikpat ātri nokrīt. Purvam sausums ir nedabisks stāvoklis, sākas kūd-

Saklaura purvs pavasarī.

UZZIŅAI

Purvus apdraud izmantošana kūdras ieguvei, nosusināšana, eitrofikācija un ugunsgrēki.

ras mineralizācija, tā vairs nav slapja un pārvēršas par augsni. Mineralizācija atbrīvo slāpekli, un mainās augu valsts. Augsto purvu nomalēs sāk augt priedes, tās ir lielas platības ar jauniem purvainiem mežiem, kas no bioloģiskā viedokļa nav tik vērtīgas. Starp priedēm mēdz saaugt arī egles. Šādas audzes negatīvi ietekmē mežu riestu, jo tiem vajadzīgi klajumi," stāsta dabas eksperte.

Veselība uztrauc

"Apsekojot purvus, tiek vērtēts to mikroreljefs – vai ir akači, slīkšņas, lāmas, vai augu purva priedes, kāda ir augu valsts. Augstajā purvā aug sfagnu sūnas, to sugu ir daudz, un katra atklāj purva veselību. Ieejot susinātā purvā, ja arī zem kājām šķakst ūdens, sūnas norāda, ka tas patiesībā ir sauss. Mikroreljefs un augu valsts pastāsta, kā purvs jūtas. Vēl arī dzīvnieku un putnu sugas, kas te dzīvo," stāsta A. Pošiva-Bunkovska.

Viens grāvis var ietekmēt lielu platību. Ilgstoši nosusināts augstais purvs izlīdzinās, aizaug ar viršiem, sīkrūmiem, zilenēm, samazinās ainavas daudzveidība. Neietekmētos zāļu un pārejas purvos savukārt aug sūnas un grīšļi. Vēsturiski tos pļāva, veda ārā sienu. Tad purvā saglabājās augu daudzveidība, nevarēja saaugt krūmi. Ja purvu neapsaimnieko un vēl ir susināšanas ietekme, tad tādi purvi aizaug ar kokiem un krūmiem, zaudējot bioloģisko daudzveidī-

bu, tai skaitā krāšņās orhidejas. Parasti tie ir nelieli purvi. Izcilākās vietas mūsdienās cenšas papļaut, lai saglabātu, piemēram, rīkojot talkas Ķemeru zāļu purvos.

Kūdra – purva bagātība

Domājot par purviem, visbiežāk tie saistās ar kūdru, jo tā vajadzīga dārziem, siltumnīcām. Pēc Latvijas Kūdras asociācijas datiem, purvu platība Latvijā ir 645 100 ha, kūdras izstrāde notiek 4% no purvu platības. "Eiropā jau sāk atteikties no kūdras izmantošanas lauksaimniecībā, dārzkopībā, tāpēc, ka nevar iegūt kūdru, neiznīcinot dabas vērtības. Protams, ir saimnieciskās intereses, bet jāmeklē risinājumi, alternatīvas, jādodom uz priekšu," saka dabas eksperte. Purvos, kur vēsturiski sāka kūdras ieguve, tā turpinās. Ja kāds iecerējis sākt apgūt kādu jaunu purvu, parasti sabiedrība iebilst. Ikvienš neskarts augstais purvs, kas derīgs kūdras ieguvei, ir Eiropas nozīmes biotops. Ja purvs ir liels, tad arī labākas kvalitātes, jo tam vieglāk uzturēt dabisko daudzveidību. Lai sāktu kūdras izstrādi, purvs vispirms ir jānosusina. Ja arī pēc tam mēģina to atjaunot, viss notiek ļoti lēni. Purvs aug par pāris milimetriem gadā.

"Purvs ir sūklis, kas sakrāj ūdeni un pēc tam to pamazām atdod. Tas ir apdrošināšanas polise, kas nodrošinās ūdeni sausā laikā. Dzīvojam klimatiskajā zonā, kur nokrišņu ir vairāk, nekā tie spēj iztvaikot, taču ūdens sāk pietrūkt, un tā būs aizvien biežāk. Lietusgāzes, tad sausums, ūdens ātri pa grāvjiem aizskrien uz jūru. Mitrājs spēj

Kodāja purvs rudenī.

ūdeni saglabāt un turpina ar to nodrošināt. Purvos ir sava ekosistēma. Tajos var dzīvot tikai tie, kas spēj paciest ekstremālos apstākļus," stāsta dabas eksperte un atgādina, ka katra mitraine aiztur daļu organisko vielu, kas nonākušas dabā cilvēka darbības dēļ, un tas ir arī purvu ieguldījums, lai Baltijas jūrā būtu mencas. Dabā viss ir saistīts.

Iepazīt, bet nedomāt

Vairums cilvēku purvu redz tikai ogošanas laikā. Ir tādi, kam purvi nepatīk, jo līdz tam nav viegli aizklūt, pa purvu grūti paiet. Arī vēsturiski purvs bijis tukšā vieta, kas saimniekošanā nav noderīga. "Ir jāapmeklē vairāki purvi, lai iepazītu to daudzveidību. Tie ir tik dažādi," saka A. Pošiva-Bunkovska. Viņa darba gaitās pabijusi daudzus purvos, tos iepazīsusi. Dabas eksperte atgādina, ka Latvijā ir ierīkotas daudzas purvu takas, kur var droši pastaigāties.

Viņa vērtē, ka ogotāji, sēņotāji ne pārāk traucē tos, kas purvā dzīvo. Dzērveņu laikā putnu ligzdošana ir beigusies. Taču to nevar teikt par dabas mīļotājiem. Pēdējā laikā ir populāri rīkot pārgājienus pa purviem. "Ieskatoties piedāvātajos maršrutos, redzams, ka ne viens vien ved gar putnu ligzdošanas vietām, ietiecas mikrolietumos. Rīkotāji nav iedomājušies sazināties ar Dabas aizsardzības pārvaldi vai "Latvijas valsts mežiem", lai pa-interesētos, vai tur drīkst iet un cik lielā pulkā. Organizētājiem ir jāpadomā, kur un cik lielu grupu ved. Liela daļa purvu ir dabas liegumi, tiem ir zonējums, individuālie aizsardzības noteikumi, kurus var atrast Dabas aizsardzības pārvaldes mājaslapā. Pēc

tam internetā bildēs rāda, cik tur skaisti, tā mudinot turp doties nākamās. Pārgājienu rīkotājiem līdz šim pievērsta maza uzmanība. Tā dabu var nomīlēt, īpaši putnu ligzdošanas laikā. Var radīt neatgriezenisku kaitējumu dabai. Piemēram, klinšu ērglis ir tramīgs putns, var pietikt ar gājēju grupu, kas noiet gar ligzdu, un izjaukt ligzdošanu. Daba ir jāmīl, jāiepazīst, bet arī jāzina, kā rīkoties, lai nenodarītu pāri," viedokli pauž dabas eksperte. Protams, pēc gājējiem paliek pēdas, veidojas takas; augstajiem purviem tas nav tāds kaitējums atšķirībā no kaļķainajiem zāļu purviem. Nezinātājs var uzkāpt kādai retai sugai, izbradāt, tā iznīcinot.

Arī ogotāji un sēņotāji ne vienmēr ir bez vainas. Lai neapmaldītos, viņi mēdz atstāt zīmes, ko var redzēt pa gabalu. Savdabīgākais, ko redzējusi Anete, – sarkans galdauts starp priedēm Cenas tīrelī. Vēl arī plastmasas maisiņi, pudeles. "Purvā var viegli apmaldīties, sevišķi pelēkā laikā. Arī paši gadījies. Tagad jau nav problēmu, telefonā var lejuplādēt karti, nav jāatstāj kokos pudeles, lai atrastu ceļu mājup. Vīdrosāk iet divatā un vēl – nekāpt uz gaiši zaļām sūnām, tur apakšā ir slīkšņa," padomu dod dabas eksperte un atgādina, ka purvi ir Latvijas bagātība un tie jāiepazīst saudzējot.

Materiāli tapuši ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA "Kurzemes Vārds" un reģionālās izdevniecības.